

תורה אור המבואר

מאת
כ"ק אדמו"ר
מוהר"ר שניאור זלמן נבג"מ
אדמו"ר הזקן

בראשית

*

מאמר אחד לכל פרשה
עם חלוקה לסעיפים, פיסוק מלא ופענוח ראשיתיות,
בתוספת ביאורים מיוסדים על ביאורי
אדמו"רי חב"ד לדורותיהם,
הערות וציוני מראי"מקומות

חברי המערכת:

הרב לוי געלב

הרב מנחם ברוד • הרב משה גורארי'

הרב חיים זקס • הרב משה לינק

כסלו תשע"ח

יוצא לאור ע"י

הוצאת ספרים קה"ת

ספריית מעיינותיך
ת.ד. 36251 ירושלים

toratchabad@neto.net.il 03-9604637

מכון לעבדך באמת
1-718-650-6295

info@otzerhachassidus.com

עיצוב כריכה ושערים: נ. ויסקופף

וישלה

פגישת יעקב ועשו בדרך הסוד ובעבודת האדם

ד"ה וישלה יעקב מלאכים [תורה אור כד, א - כה, ב]

פרק א

וישלה יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו כו'. הנה ידוע שיעקב שרשו הוא מבחינת שם מ"ה דעולם התיקון, ושרשו של עשו הוא מבחינת עולם התהו. והאורות דתהו הם גדולים מאד, ולא יכלו להתלבש בתוך הכלים, ונסתלקו מהכלים, והן בחינת מקיפים, והכלים נשברו ונפלו למטה. לכן היה עשו שלמטה רשע, אבל מצד שרש שרשו במקיפים דתהו, הרי האורות דתהו הם למעלה מהאורות דתיקון. והנה יעקב חשב שעשו נתברר כבר וחזר לשרשו הנעלה, בחינת המקיפים דתהו שלפני התיקון, לכך שלח יעקב מלאכים לפניו, לפניו ממש, דהיינו אל בחינה שלמעלה ממנו במדרגה, אל עשו אחיו שעירה, שהוא בחינת מלכין קדמאין דתהו, בחינת מקיפים כנ"ל, כדי להמשיך בחינת המקיפים דתהו אליו למטה בתיקון, שהוא בחינת האור פנימי, ויאיר המקיף בפנימי ויטייחדו יחד.

פרק ב

ולכן צוה אותם כה תאמרון לאדני לעשו כו' עם לבן גרתי, ויהי לי שור וחמור כו', דהיינו שהודיעו שכבר נגמר ונשלם כל סדר התיקון דאצילות בתכלית

א. וכמו שיתבאר לקמן בעז"ה על פסוק ויקח מן הבא בידו מנחה כו' [תורה אור וישלה כה, ג], וכמו שנתבאר ג"כ בפרשת תולדות על פסוק ראה ריח בני כו' [תורה אור כ, ב].

השלימות, כי כל הבחינות ומדרגות שבעולם האצילות בחינת שור וחמור צאן ועבר ושפחה כו', כולם נתבררו ונתקנו על-ידי שם מ"ה. וזהו ויהי לי כו'. וכל זה בא מפני שעם לבן גרתי, פירוש, בחינת לובן העליון, שמשם היה עיקר כח השפע ליעקב בעל עולם האצילות לברר ולתקן הכל.

וכיון שכן, שנגמר ונשלם מלאכת התיקון בשלימות, מעתה ראוי ויוכל להיות השראת והמשכת המקיפים דתהו, שאם לא היה נגמר התיקון בשלימות, לא היה יכול להיות המשכת המקיפים, כמו שכתוב בזהר דלית ברכתא שריא באתר ריקניא כו' אלא באתר שלים כו', אבל עכשיו שנגמר התיקון בתכלית, הרי זה אתר שלים, שראוי להיות בו המשכת המקיפים עליונים. לכן, ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך, דהיינו שתשפיע ותאיר את המקיף שלך אלי בעולם התיקון, וזהו מציאת החן. והיינו מפני כי ויהי לי שור וחמור צאן כו', דאתהפכא חשוכא לנהורא בעולם התיקון, והרי זה אתר שלים ממש, אם כן ראוי אני למצוא חן בעיניך, שהוא השראת הברכה דבחינת המקיפים כו'.

פרק ג

וישובו המלאכים אל יעקב לאמר, באנו אל אחיך אל עשו, וגם הולך לקראתך, וארבע מאות איש עמו. פירוש תשובת המלאכים הוא כך, שעם היות שמחמתך ראוי ונכון מאד שיומשך אליך מבחינת המקיף דתהו, מאחר שנמצא בך השלימות של התיקון, אבל מה לעשות, שהמניעה היא מצד עשו אחיך, שהוא עדיין למטה בבחינת שבירה, ולא נתברר עדיין כלל. ואם כן, איך ישפיע לך משרשו המקיף דתהו הנ"ל מאחר שהוא בעצמו עדיין למטה.

והראיה על זה שהוא בשבירה הוא, כי וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו, פירוש, ד' מאות איש הם דינים קשים של החיצונים, הנמשכים מן ת' בתי דינין קשין דמשתכחין, כמו שכתוב באדרא רבה. וכנודע ששרש שרשם של ד' מאות איש הנ"ל נתהווה מן ד' מאות שקל כסף שנתן אברהם אבינו ע"ה לעפרון. שהד' מאות שקל הנ"ל, הם ת' עלמין דכסופין דירתה צדיקייא לעלמא דאתי, דהיינו, שהם בחינות אורות שפע עונג העליון הנמשכים מבחינת עתיקא קדישא, שהוא בחינת ממוצע בין עצמיות האין סוף לעולם האצילות, כנודע שהכתר הוא ממוצע בין המאציל לנאצלים, ומשם נמשכו השפעות עונג העליון לצדיקים לעתיד לבוא. וזהו ענין ת' עלמין דכיסופין, והם ד' מאות שקל כסף הנ"ל. ונקראים עובר לסוחר,

כי כתר נקרא סוחר, לשוּי סחור סחור, שהוא בחינת המקיף לכל ההשתלשלות, ות' עלמין דכיסופין הנ"ל הם עובר לסוחר, שהם באים ונמשכים מעצמות אור אין סוף שלמעלה גם מהכתר, ועוברין ונמשכין בהכתר, ומשם נהרין לצדיקיא לעתיד לבוא. וענין הנתינה לעפרון, היה בדרך ענין ירדת הבירורים, כדי להוציאם אחר כך ממנו בתוספת ברכה כו'. אך ביני לביני הן שירדו כל כך למטה מטה, ונעשו בחינת ד' מאות איש לעשו. והוא בחינת ש"ק, כמו שכתוב: אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם, וכן אמרו רז"ל התורה חוגרת שק כו', דהיינו, שנתהווה בחינת לבוש שק שהחיצונים יונקים ממנו. ולעתיד לבוא בגמר כל הבירורין, כשיבולע המות לנצח, ואת רוח הטומאה אעביר כו", אז יחזיר עפרון הד' מאות שקל כסף לשרשם אל הקדושה בשלימות.

פרק ד

ומעתה ידע יעקב שאי אפשר שישפיע לו עשו משרשו את המקיף דתהו אשר הוא מבקש, מאחר שהוא בעצמו למטה, ואין עצה אלא רק שימשיך יעקב בעצמו את המקיף הנ"ל. ולזאת, כשידע שבעצמו צריך להמשיך המקיף הנ"ל, לכן הוצרך להעלות מיין נוקבין כנגדו, כדי להמשיך על ידי זה את המקיף, כי רוח אייתי רוח כו'. וזהו ענין המנחה ששלח יעקב לעשו, הוא בחינת העלאת מ"נ, להמשיך מ"ד דמקיף דתהו הנ"ל, ולכך שלח גמלים, אף שהם בהמות טמאות, כי לגבי אור מקיף הנ"ל כחשכה כאורה כו'.

ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם כו'. פירוש, שהתפלל שיומשך אליו המקיפים דקדושה של האבות, לעזור לו שיוכל להמשיך המקיף דתהו הנ"ל שיתגלה למטה, ועל ידי זה גם כן הצילני נא מיד עשו כו' שלמטה.

ב. שבת יג, א.

ג. ישעיה נ.

ד. סנהדרין קא, א.

ה. זכריה יג, ב.

ו. וכמו שיתבאר לקמן בעז"ה בענין ויקח מן הבא בידו מנחה כו' [תורה אור וישלח כה, ד].

פרק ה

ויחץ את העם לשני מחנות כו'. הנה הטעם שחלק לשני מחנות דוקא, יובן על פי הקדמה הידוע, שעיקר ההפרש בין עולם התהו לעולם התיקון, שבעולם התהו היו הספירות מפורדים זה תחת זה, אבל בעולם התיקון הם בצירוף קוין, דהיינו ג' קוין, ימין ושמאל ואמצע, שהקו האמצעי הוא המחבר ומייחד גם כן ב' הקוין דימין ושמאל להיות מתכללים יחד, כידוע, דתפארת הוא הממוצע בין חסד וגבורה, ומחברם יחד. ולכך, ישראל שהם בבחינת התיקון, אומרים ג' פעמים קדוש דוקא, וכתוב בהם גם כן והייתם לי סגולה, שהסגו"ל הוא ג' נקודות, בחינת ימין ושמאל ואמצע כו'. אבל בעולם התהו שהיו בבחינת פירוד זה תחת זה ולא נתייחדו יחד, הרי זה רק בחינת ב' קוין, שהחסד הוא בפני עצמו והגבורה הוא בפני עצמו.

וכמו שכתוב ביאור הדברים במקום אחר, שהענין הוא לפי שבתהו היו האורות מרובים והכלים מועטים, ולכן מצד קוטן הכלי לפי ערך האור, על כן אין הכלי יכולה להכיל ב' הפכים חסד וגבורה יחד. על דרך משל באדם, מי ששכלו קטן לא יכיל ב' הפכים כלל, אלא אם יטה שכלו לזכות, לא ימצא אז שום שכל לחוב, ולא יסבול שום נטיה לחוב בלבד, אלא רק טוב וחסד בלבד. ובהיפוך, כאשר יטה לחוב, לא יסבול כלל נטיה לזכות, ונמצא אינו אלא בקו אחד תמיד, פעמים בקו הימין לזכות, ופעמים בקו השמאל לחוב. והרי הקוין מפורדים, שכשהוא בבחינת חסד לא יוכל לסבול בחינת דין, וכן להיפוך. וזהו הנקרא בחינת ב' קוין, שהחסד הוא בפני עצמו והגבורה בפני עצמה. אבל בתיקון שהתפארת מכריע בין חסד וגבורה, היינו שגם בשעת הדין יוכל להיות גם כן נטיה לזכות, לפי שבתיקון האורות מועטים והכלים מרובים, נמצא הכלי רחב לקבל גם ב' הפכים. וכמו באדם שדעתו רחבה יוכל לסבול ב' הפכים יחד, וישכנו במוחו ולבו, שמצד זה יש סברא לזכות, אף על פי שמצד אחר יש סברא לחוב כו', והרי בתיקון מתייחדים חסד וגבורה יחדו, וזהו ענין ג' קוין.

ואמנם בעובדא זו דיעקב ועשו, שהיה יעקב צריך להמשיך לו המקיף דתהו, שהוא בחינת האור דתהו שבלי גבול כו', לכך הוצרך להעלות מ"ן לשם. וידוע שהמ"ן צריך להיות לפי אופן ההמשכה שרוצה להמשיך, משום שלפי אופן ההעלאה כך היא ההמשכה. והואיל וכן, מאחר שבתהו היה רק ב' קוין כנ"ל, לכך הוצרך יעקב לעשות

ז. ועיין מ"ש מזה לקמן פרשת יתרו בד"ה להבין ביאור ענין האבות הן הן המרכבה [תורה

עצמו גם כן בדוגמא זו. וזהו ויחץ את העם כו' לשני מחנות, להיות דוגמת עולם התהו, שלשם היה זה תחת זה, ולא בצירור ג' קוין כנ"ל. ועל ידי זה יתקשר בעולם התהו להמשיך האור מקיף כו'.

פרק ו

ומזה הטעם עצמו יובן הטעם מה שהקריב יעקב המנחה עזים מאתים כו', שענין מנחה זו היא העלאת מ"ן להמשיך המקיף הנ"ל, והוא על דרך ענין הקרבנות, שהם העלאת מ"ן להמשיך מ"ד כנודע. ואף על פי כן היתה מנחתו שלא על דרך אופן ומשפט הקרבנות שבתורה כו', בהיות שמעשה הקרבנות הוא מבהמות טהורים ושחוטים דוקא, אך השחיטה כשירה בזר, ולא מצינו קרבן בתורה בחי רק בשעיר דעזאזל. וגם, בקרבנות לא היו מקריבים רק החלב והדם, והמנחה הזאת ששלח יעקב לעשו היו בהמות טמאות גם כן, כמו שכתוב גמלים מניקות כו', וגם שהן חיינ ולא שחוטין. והענין הוא, משום שהעלאת מ"ן שהיא המנחה דיעקב, הוא להמשיך מ"ד מבחינת המקיף דעולם התהו. והמ"ן והמ"ד דעולם התהו, הוא משונה ובאופן אחר מן המ"ן ומ"ד דעולם התיקון, שהוא ענין הקרבנות שבתורה, שהתורה היא מבחינת עולם התיקון דאצילות.

והיינו, כי עולם התקון הוא בחינת אור פנימי, שהאורות מתצמצמים ונתפסים בתוך הכלי, ומאחר שהאור יכול להתיישב בתוך הכלי, זהו הוראה שכבר נתצמצם האור בצמצומים רבים, וכמו שכתוב בעץ חיים, שבתיקון האורות מועטים כו'. לכן התורה שנמשכת משם, היא גם כן בבחינת דקדוקים וצמצומים. ולכן מפורש בתורה סדר העלאת מ"ן דתיקון הכל בדקדוקים, שהוא משפט מעשה הקרבנות שיהיו מבהמות טהורים, ומג' מיני בהמות לכד, ושיהיו שחוטין דוקא, ויש הרבה דברים שהקרבן נפסל בו. וכן בענין ההקרבה איך ומה הרבה דקדוקין כו'. כי כל התורה הוסדה בדרך זה בצמצומים ומדידות, מפני שהיא מבחינת התיקון, שהאורות מצומצמים תוך הכלים, ולכן מדרקדת גם כן בכמה מיני צמצומים ודקדוקים כו'. אבל יעקב העלה מ"ן לבחינת המקיף דתהו כנ"ל, שהוא אור גדול בבחינת אין סוף, שלכן לא יכול הכלי להכילו, ונשאר בבחינת מקיף, (לכך שלח המנחה שהוא העלאת מ"ן לשם) אף בהמות טמאות גמלים מניקות כו', וכולן היו חיינ ולא שחוטין כו', כי להיות האור בבחינת אין סוף, לכן אין שם הצמצומים והדקדוקים, כי אין סוף ברוך הוא הוא כל יכול לסבול הכל אף טמאין ושיהיו חיינ כו', שאין נמצא שם דקדוקים וצמצומים כלל.

וכמאמר רז"ל גבי חזיר, שעתיד לחזור וליטתה. היינו לעתיד לבוא שיבולע המות לנצח, ואז יתגלה עצמות אין סוף, ויוכל גם חזיר להתעלות, מה שאין כן עתה. לכן יעקב ששלח המנחה לעשו, שהוא העלאת מ"ן למקיף דתהו שבבחינת אין סוף, שלח גם כן דברים טמאים. ולכך שלח גם כן גמלים מניקות, כי אדרבה שרשן של גמלים הוא מאד נעלה, כמו שכתוב באליעזר עבד אברהם שלקח יו"ד גמלים מגמלי אדניו, וכל טוב אדוניו בידו, והוא ענין כגמול עלי אמו כו'.

וכל זה לא היה יכול לעשות רק יעקב, וקודם מתן תורה. אבל אנחנו, כבר ניתן לנו התורה מבחינת התיקון, ומה שהוא טמא ואסור על פי התורה הוא מרוחק, ולא יוכל להתעלות כלל כו', והכרת תכרת הנפש באכלה חלב כו' וכיוצא.

פרק ז

ויקם כלילה הוא ויקח את שתי נשיו כו' ויעבר את מעבר יבק. ויקחם ויעברם את הנחל כו'. פירוש, יב"ק הוא יחוד ברכה וקדושה. והענין, דהנה כתיב בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, ופירוש הנהר הוא בחינת בינה, כמו שכתוב ונהר יצא מעדן כו'. ושרש האבות הוא מעבר הנהר, היינו מבחינת הכתר שהוא למעלה מהנהר הנ"ל, רק שמשם נמשכו האבות ונשפלו למטה בעבר השני של הנהר, בז"א דאצילות^ה.

ויעקב שרצה שימשיך לו המקיף דתהו הנ"ל שלפני אצילות, הוצרך מתחילה לעבור את הנהר הנ"ל. וזהו ויעבר את מעבר יבק, כי בחינת יחוד ברכה וקדושה הוא הכל בחינת נהר הנ"ל, שעל ידו נמשכו כל השפעות ויחוד אורות עליונים, כמו שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן כו'. וכשעבר את הנהר והגיע לבחינה שלמעלה מהנהר הנ"ל, אז לא רחוק הוא מן המקיף דתהו הנ"ל שלפני האצילות. וזהו ויעבר את אשר לו, כל מה שתיקן העלה הכל לשם.

אך הוא בעצמו נשאר למטה עדיין, כמו שכתוב ויותר יעקב לבדו, כי רצה לברר את עשו שהוא עדיין בשבירה כמו שהודיעוהו המלאכים כו'. והוא ענין ויאבק איש עמו כנודע.

ח. ועיין בזהר פרשת אמור (צה, ב) מ"ש על פסוק זה.

פרק ח

ולהבין כללות ענין כוונת יעקב בהמשכת המקיף דתהו לעולם התיקון, וגם יובן זה בעבודת ה'. הנה ידוע, דיעקב הוא בחינת תפארת, שמחבר ב' הפכים שהן חסד וגבורה, כי על ידי התכללות ב' הפכים יחד, הוא עיקר התפארת (כמו בגוונים, כשמורכבים ב' וג' גוונים יחד, הוא עיקר היופי), והמשכת והתגלות אור אין סוף בקו האמצעי כו'. לכך רצה גם כן לחבר ולייחד גם כן המקיף דתהו עם האור פנימי דתיקון, שהם גם כן ב' הפכים, שיתחברו יחד, ואז יהיה גילוי אור אין סוף^ט.

וביאור הדברים, הנה, יש ב' בחינות בעבודת ה', הא', האהבה ברשפי אש בתגבורת מאד, לצאת מן הגוף וליפרד מן הפתילה כו', והוא בחינת אהבה רבה, שאין כלי הלב מכילה אותה, כי לא יכיל הלב ההתפעלות העצומה, לכן לא יוכל לעמוד בכלי גופו, וחפץ לצאת מנרתקה חומר הגוף. והב', בחינת התפעלות המתיישב בכלי הלב, ועיקר ענינה הוא בחינת המשכת אלקות למעלה למטה דוקא בכלים מכלים שונים, בתורה ומצות. וזהו ענין רצוא ושוב. והנה, בחינת עולם התהו הנ"ל היה בבחינת רצוא, לכן נסתלקו האורות מן הכלים, כמו האהבה רבה ליפרד מן הפתילה והכלים כו'. אבל התיקון הוא בחינת שוב, והוא בחינת תורה ומצות, ובעל כרחך אתה חי, להיות בתוך הגוף, להמשיך אור אין סוף בכלים מכלים שונים.

וזה היה ההפרש גם כן באותן ד' שנכנסו לפרדס, בן עזאי הציץ ומת, ובן זומא הציץ ונפגע, רק רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום. כי בן עזאי היה בבחינת רצוא דאהבה רבה הנ"ל, בבחינת כלות הנפש, ולא רצה להיות נשפל בבחינת שוב. לכך לא רצה לישא אשה, ואמר אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים. לכן הציץ ומת, שנסתלק לגמרי מן הכלי כנ"ל, כי עזה כמות אהבה כו'. אכן, אין זה דרך התורה, שהיא בבחינת תיקון, כי לשבת יצרה, ובעל כרחך אתה חי. לכן רבי עקיבא שהיה מבחינת תיקון, נכנס בשלום ויצא בשלום, שהיה המ"ן ומ"ד שלו, דהיינו בחינת הרצוא ושוב, במדה ומזיגה נכונה, שלפי ערך הרצוא כן היה השוב אחר כך. וזהו נכנס בשלום כו', הוא בחינת קו האמצעי, המייחד ומחבר את הב' קוין ימין ושמאל, שהם בחינות רצוא ושוב. לכך היה העלאת מ"ן שלו, שהוא ענין שנכנס לפרדס, במדה ומזיגה נכונה בבחינות רצוא ושוב, ונכנס בשלום בבחינת מ"ן, ויצא בשלום בבחינת המשכת מ"ד, בחינת שוב. מה שאין כן בן עזאי, ששרשו היה מבחינת

ט. ועיין בזה פרשת תרומה דף קע"ה ע"ב על פסוק והברית התיכון, ושם דף קע"ו ע"א.

י. ועיין מ"ש פרשת ויצא גבי בשלום - ב' בחינות שלום, עיין שם בד"ה והיה [תורה אור

תהו ששם הוא בחינת שני קוין, כנ"ל בענין ויחץ כו' לשני מחנות, לכך לא היתה התחברות הרצוא ושוב במזיגה נכונה, והציץ ומת כו', התגברות הרצוא כו'. ולכן היה רבי עקיבא מקור כל התורה שבעל פה, כי סתם משנה רבי מאיר וסתם ספרא רבי יהודה כו' וכולהו אליבא דרבי עקיבא, והוא לפי שהתורה גם כן היא מבחינת התיקון, ויש בה התכללות ב' ההפכים דרצוא ושוב, כמו שכתוב מימינו אש דת למו כו', לכן היה גילוי התורה על ידי רבי עקיבא, שהיה בו בחינה זו כנ"ל.

ועתה יובן ענין כוונת יעקב, לייחד ולחבר המקיף דתהו עם האורות וכלים דתיקון, היינו שיהיה תמיד רצוא ושוב במזיגה אחת, שלפי ערך הרצוא כן השוב. דהיינו, שיהיה האהבה רבה ברשפי אש ליפרד מן הפתילה כו', ואף על פי כן יהיה אחר כך בחינת שוב לאחד, ובעל כרחך אתה חי, להמשיך אור אין סוף למטה דוקא בתורה ומצות". והרי זה יחוד והתחברות המקיף דתהו עם כלים דתיקון. וזהו שכתוב ביעקב ויבא לו יין, ופירש בזוהר דארמי מיא לגו חמרא, כי יין הוא בחינת רצוא גבורות ורשפי אש ממטה למעלה, ויעקב ארמי מיא בחינת שוב. ולכן ויבא לו יין כו' הוא בתרי טעמי, שהוא התכללות הרצוא ושוב, מים ויין כו'. ולכן איתא דיעקב הוא שלימו דאבהן, כי לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, מפני שהיה אברהם מדת החסד הפשוט בלא מזיגה, לכך נתפשט יותר מדאי עד שאמר לו ישמעאל כו'. ויצחק היה בבחינת גבורה כו', אבל יעקב הוא שלימו דאבהן, התכללות ההפכים רצוא ושוב כנ"ל.

הדרך להשגת האורות דתוהו

המאמר מסביר את משמעותן הרוחנית של הפעולות שעשה יעקב מול עשו אחיו, כשהדברים נובעים מהשורש הרוחני של שניהם. עשו שרשו מעולם התוהו, שבו אורות עליונים ביותר, אלא שכאשר נפלו למטה, נפלו לעומק גדול, כפי שזה בא לידי ביטוי בעשו הרשע. יעקב חשב שעשו כבר התברר, ולכן רצה להתחבר לאורות העליונים שבו, אבל כשהתברר לו שעשו עדיין עומד ברשעו, שינה יעקב את דרך הפעולה ופעל להשגת האורות העליונים האלה בכחות עצמו.

בתחילת המאמר הוא מבאר ששרשו של יעקב בעולם התיקון, ואילו שרשו של עשו בעולם התוהו, שהאורות שבו הם אורות מקיפים, שהם אורות נעלים ביותר, שלא יכלו להתלבש בתוך הכלים. בעקבות זאת נשברו הכלים ונפלו למטה, ודמותו של עשו הרשע היא ביטוי לנפילה זו. אולם יעקב היה סבור שעשו כבר נתקן וחזר לשרשו באורות המקיפים הנעלים של עולם התוהו, ורצונו היה להתחבר לאורות אלה.

לכן שלח יעקב מלאכים "לפניו", לדרגא שלמעלה ממנו, היינו לבחינה הקשורה לעולם התוהו העליון, מתוך רצון להמשכת האורות המקיפים אליו, לעולם התיקון, ואז יהיה חיבור של המקיף בתוך הפנימי והם יתאחדו יחד.

יעקב ביקש למסור לעשו שהוא כבר סיים את עבודתו הרוחנית, והוא כבר בירר ותיקן את המדרגות הרמוזות בדבריו "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה". אבל המלאכים חזרו ובישרו לו: "באנו אל אחיך, אל עשו". עדיין עשו לא התברר והוא עדיין במצב של שבירה, והוא "גם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו", דבר המבטא את הדינים הקשים של החיצונים.

עכשיו ידע יעקב שעשו אינו יכול לתת לו את האורות המקיפים של עולם התוהו, מאחר שהוא עצמו עדיין שרוי בנפילה למטה. לכן אין עצה אלא שיעקב ימשוך אליו בעצמו את האורות האלה. זאת עשה על ידי המנחה ששלח אל עשו, כדי להעלות רוח של התעוררות מצדו כלפי שרשו של עשו, ובכך לעורר המשכה משם אל יעקב.

הדבר בא לידי ביטוי גם בחלוקת העם "לשני מחנות". ההבדל בין עולם התוהו לעולם התיקון הוא, שבעולם התוהו הספירות מסודרות זו תחת

זו, ואילו בעולם התיקון הן מסודרות בשלשה קוים - ימין, שמאל ואמצע. סדר זה מבטא התכללות והתאחדות, כאשר הקו האמצעי הוא נקודת חיבור בין הימין והשמאל ומחבר אותם לכדי שלימות אחת. לעומת זה, בעולם התוהו יש יוצר שני קוים, ימין ושמאל, העומדים זה כנגד זה ואינם מתחברים זה עם זה. אבל כיון שיעקב ביקש להעלות התעוררות לשם, עשה במחנהו כעין זה וחילק אותו גם כן לשני מחנות.

המנחה ששיגר יעקב היתה אף כעין הקרבנות, שנועדו להעלות התעוררות מלמטה כדי להמשיך אורות עליונים, אלא שכיון שזו היתה העלאה לעולם התוהו לכן גם במנחה היו בעלי חיים שאינם עולים למזבח. אבל זאת ידע רק יעקב לעשות, ואילו אחרי מתן התורה חייבים לפעול אך ורק על פי מה שנקבע בתורה מה מותר ומה אסור, מה יכול להתעלות ומה לא.

גם ענין מעבר יבוק קשור לפעולות אלו. יעקב הגיע לנקודה שהיא "מעבר לנהר", שהיא לא רחוקה מהמקיף של עולם התוהו, אך הוא עצמו נשאר למטה, "ויותר יעקב לבדו", כי עדיין עליו לברר את עשו כפי שהוא שרוי במצב הנפילה למטה.

לאחר שביאר את פעולותיו של יעקב עובר המאמר לבאר את הענין בעבודה הרוחנית בנפש האדם. עולם התוהו עם האורות העליונים שבו מבטאים את התנועה הנפשית המכונה "רצוא" - שאיפה עזה לצאת ממגבלות הגוף והעולם ולהתחבר עם האין סוף. לעומתו, עולם התיקון מבטא את התנועה המכונה "שוב" - לרדת למטה דוקא ולמלא את רצון ה' בבירור העולם הגשמי.

השילוב הנכון הוא שהרצוא והשוב יהיו מחוברים, שתהיה באדם תשוקה עזה לאלקות, מתוך תנועה של יציאה מהעולם, אבל מיד תתעורר תנועת ה"שוב" ותחזיר אותו למילוי תפקידו בעולם הזה. זו השלימות של יעקב אבינו, ולכן הוא ה"בחור שבאבות" ומיטתו שלימה.

שיהיה באופן של תיקון.

וידוע, ששרשו של יעקב הוא מעולם התיקון⁴, ואילו שרשו של עשו הוא מעולם התוהו⁵.

[ומבאר, שלעולם התוהו יש מעלה על עולם התיקון:]

והאורות דתוהו הם גדולים מאד, ולא יכלו להתלבש בתוך הכלים, ונסתלקו מהכלים.

האורות שהאירו בעולם התוהו היו גדולים מאוד, מפני שלא היו מצומצמים לפי ערך הכלים, ולכן האורות לא יכלו להתלבש בתוך הכלים אלא עלו ונסתלקו למעלה.

והן בחינת מקיפים.

הכוונה בנאמר כאן ש"האורות דתוהו הם גדולים מאד" אינה רק לריבוי אור, אלא

ס"ג, מ"ה וב"ן, ושם מ"ה הוא שם הוי"ה במילוי אלפי"ן.

4. "דהנה יעקב הוא י' עקב, פירוש: יו"ד הוא ענין הצמצום כידוע, ועקב הוא בחינת הכלי לסבול האור ולהגבילו בתוכו דוקא. והיינו, שעל ידי היו"ד שהוא הצמצום, בא האור מן ההעלם לידי גילוי בבחינת כלי דוקא" (תקס"ה).

5. וזהו שעשו היה הבכור וקדם ליעקב בלידתו, כשם שתהו קדם לתיקון. וכמו כן "המלכים אשר מלכו בארץ אדום" - שהן הבחינות דתוהו, היו "לפני מלך מלך לבני ישראל" (על פי תקס"ה).

פרק א

שיגור המלאכים אל עשו

"וישלח* יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו בו"¹.

[ויבאר את משמעות הלשון "לפניו", ומה היא כללות מטרת שליחת המלאכים אל עשו:]

הנה ידוע שיעקב שרשו הוא מבחינת שם מ"ה דעולם התיקון, ושרשו של עשו הוא מבחינת עולם התוהו².

כידוע, בסדר השתלשלות העולמות קדם עולם התוהו לעולם התיקון. היינו, שתחילה נאצל עולם התוהו, ובו היתה "שבירת הכלים", ואחר כך נאצל עולם התיקון, שהוא כללות השתלשלות העולמות, ובפרט עולם האצילות.

ומבואר בתורת הסוד, שהשם האלקי המאיר בעולם התיקון הוא שם מ"ה³, והוא הפועל בו

(* מאמר זה נאמר בשבת פרשת וישלח תקס"ה.

הביאור שלהלן מיוסד על המאמרים האלה: מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ע' פב. ס. תורת חיים פרשתנו קפב, ג. קפ, ג. אור התורה בראשית כרך ה תתעב, ב.

1. פרשתנו לב, ד.

2. לקוטי תורה להאריז"ל סוף פרשתנו.

3. כידוע, יש ארבעה מילויים לשם הוי"ה: ע"ב,

כאשר הבחינות דתוהו מתבררות מהרע שנפלו בו, הן חוזרות ומתקשרות עם שרשן הנעלה בקדושה - בחינת המקיפים דתוהו, ויעקב סבר שעשו עומד במדרגה זו.

לכך שלח יעקב מלאכים "לפניו" - לפניו ממש, דהיינו אל בחינה שלמעלה ממנו במדרגה.

זו הכוונה הפנימית בהוספת הכתוב תיבת "לפניו", שהרי היה יכול לומר "וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו". כוונת הדברים היא, ששלח מלאכים לדרגא שהיא "לפניו" וקודמת לו.

"אל עשו אחיו שעירה", שהוא בחינת "מלכין קדמאין"⁶ דתוהו, בחינת מקיפים, כנ"ל.

ענין עולם התוהו רמוז בתורה, בכתוב "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל"⁷, שאותם "מלכין קדמאין" הם הבחינות שבעולם התוהו.

וזו היתה כוונת יעקב בשליחת המלאכים "אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום" - אל בחינת המקיפים דתוהו.

כדי להמשיך בחינת המקיפים דתוהו אליו למטה בתיקון שהוא בחינת האור פנימי, ויאיר המקיף בפנימי ויתייחדו יחד.

מאחר שיעקב סבר שעשו כבר נתברר וחדר לשרשו שבעולם התוהו, חשב שעתה יוכל לקבל מעשו את האורות המקיפים דתוהו, וכשימשיכם אליו יתאחדו האורות המקיפים דתוהו עם האור הפנימי דתיקון.

שהאורות דתוהו הם מסוג אחר לגמרי - אורות "מקיפים", שאין באפשרותם כלל להתלבש בתוך כלים.

והכלים נשברו ונפלו למטה.

בשעה שהאורות דתוהו נסתלקו למעלה, הכלים דתוהו נשברו ונפלו למטה - בדרגא נמוכה מאוד, למטה אף ממדרגת עולם התיקון⁶.

לכן היה עשו שלמטה רשע.

אף ששרש עשו הוא מעולם התוהו, שהוא עולם גבוה מאוד, כנ"ל, הרי עשו כפי שהוא למטה בעולם הזה היה רשע, כי הבחינות דתוהו כפי שהן למטה הן בבחינת שבירה ונפילה⁷.

אבל מצד שרש שרשו במקיפים דתוהו, הרי האורות דתוהו הם למעלה מהאורות דתיקון⁸.

ונמצא, שאף שעשו שלמטה הוא רשע, והוא בבחינת נפילה ושבירה, אבל בשרשו למעלה הוא גבוה יותר מיעקב.

[על פי זה יתחיל לבאר את מעשיו של יעקב בפרשתנו, ששלח מלאכים אל עשו למצוא חן בעיניו. ונקודת הדברים: יעקב רצה להמשיך אליו את בחינתו של עשו כפי שהוא בשרשו - המקיפים דתוהו:]

והנה, יעקב חשב שעשו נתברר כבר וחדר לשרשו הנעלה - בחינת המקיפים דתוהו שלפני התיקון.

6. "שלא היו הכלים הקטנים יכולים לסבול רוב אורן, ולכן נשברו לגמרי ונפלו למטה . . . בבחינת הקליפות והסטרא אחרא ממש" (תקס"ה ע' סב, עיין שם באריכות).

7. לעומת זה, יעקב, ששרשו מעולם התיקון, היה צדיק גמור גם כפי שירד למטה בעולם הזה, כי בבחינות דתיקון אין שבירה ונפילה.

8. זהר חלק ב קעו, ב.

9. פרשתנו לו, לא ואילך.

הבחינות ולהביאן לעולם התיקון, שעיקרו הוא עולם האצילות.

וזהו שהודיע יעקב לעשו, שעתה כבר נשלם עולם התיקון, שכבר נכללו בו כל הבחינות שצריכות לעלות ולהכלל בו¹¹, ונתקנו בתכלית השלימות.

וזהו "ויהי לי כו".

"ויהי לי" היינו שנכללו במדרגתו של יעקב; כלומר, שם מ"ה פעל עליהם להיות שלו - בבחינת עולם התיקון.

[עתה יבאר מה שהקדים יעקב בדבריו ואמר "עם לבן גרתי":]

וכל זה בא מפני ש"עם לבן גרתי", פירוש: בחינת לובן העליון, שמשם היה עיקר כח השפע ליעקב בעל עולם האצילות לברר ולתקן הכל.

"פירוש: לבן דקדושה הוא בחינת לובן העליון, דהיינו בחינת אור עצמותו ומהותו של אור אין סוף ברוך הוא. כמשל מראה וגוון לבן, שאינו דומה לכל המראות וגוונים שהגוונים שלהם נתהוו על ידי צבע, מה שאין כן מראה וגוון לבן הוא עצמות הדבר ומהותו שלא נשתנה ולא נתהווה על ידי צבע; וכן הוא על דרך משל אור אין סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו דלית ביה בחינת גוונים כלל,

פרק ב

ביאור דברי המלאכים לעשו

ולכן צוה אותם "כה תאמרון לאדני לעשו כו", עם לבן גרתי, ויהי לי שור וחמור כו¹⁰.

דהיינו, שהודיעו שכבר נגמר ונשלם כל סדר התיקון האצילות בתכלית השלימות.

כאמור לעיל (בפרק הקודם), שורש יעקב הוא בעולם התיקון, שעיקרו עולם האצילות. וזהו שהודיע יעקב לעשו, שעולם התיקון כבר עומד בתכלית שלימותו ותיקונו, ועתה הוא מוכן ומזומן לקבל גם את האורות של עולם התוהו (כמבואר להלן).

כי כל הבחינות ומדרגות שבעולם האצילות - בחינת "שור וחמור צאן ועבד ושפחה כו" - כולם נתבררו ונתקנו על ידי שם מ"ה.

כאמור לעיל, שם מ"ה הוא המאיר בעולם האצילות ופועל בו שיהיה באופן של תיקון. וזהו שאמר יעקב, שהארת שם מ"ה פעלה על כל הבחינות שבאצילות, עד שהוא עומד בתכלית שלימות התיקון.

ביאור הדברים בפרטיות יותר:

בתורת הסוד מבואר שעולם התיקון נבנה ממה שנפל בשבירת הכלים דתוהו. והיינו שעל ידי הארת שם מ"ה נפעל התיקון בשברי הכלים, והם עולים ונכללים בעולם התיקון.

והנה, שרשו של יעקב הוא שם מ"ה דתיקון, שהוא המתקן מה שנפל בשבירה. וזאת היתה עבודת יעקב בבית לבן, לברר משם את כל

11. בתורת חיים: "התחלת עבודתו היה בתיקון ובירור דשור וחמור וצאן, שקרובים יותר לבא לבחינת הביטול לאין האלקי, ובנקל יותר להתברר. ואחר כך הזכיר עבד ושפחה שהן בחינת אדם בעל בחירה מצד הדעת, שהן בבחינת יש נפרד יותר, שקשים יותר בסטרא דקליפה כידוע. . . וזהו שאמר ויהי לי שור וחמור' כו', שהן כל ה' מדרגות דקליפת נוגה מבחינת שור וחמור דקליפה עד גם בחינת עבד ושפחה שאחר הריחיים כו', כולם נתבררו ועלו בסטרא דקדושה העליונה ממש", עיין שם באריכות.

10. פרשתנו שם, ה'ו.

והיינו מפני כי "ויהי לי שור וחמור צאן כו" דאתהפכא חשוכא לנהורא בעולם התיקון, והרי זה "אתר שלים" ממש, אם כן ראוי אני "למצוא חן בעיניך", שהוא השראת הברכה דבחינת המקיפים כו'.

מאחר שכל הבחינות "שור וחמור צאן ועבד ושפחה" נתקנו על ידי יעקב, ונתהפכו מהחושך של שבירת הכלים לאור של עולם התיקון, הרי עתה עולם התיקון ראוי ומזומן לקבל את האורות המקיפים דתוהו¹⁴.

פרק ג

ענינם של ה"ארבע מאות איש"

[בפרקים הקודמים נתבאר ענין שליחת המלאכים מיעקב לעשו, שלאחר שיעקב השלים את עולם התיקון רצה להמשיך אליו מבחינת המקיפים דתוהו. ולכן שלח מלאכים אל עשו, ששרשו משם, כי סבר שעשו כבר חזר בתשובה והתקשר בשרשו הנעלה.

בפרק זה יבאר את תשובת המלאכים ליעקב בחזרתם מעשו:]

"וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראת וארבע מאות איש עמו"¹⁵.

פירוש תשובת המלאכים הוא כך:

שעם היות שמחמתך ראוי ונכון מאד שיומשך אליך מבחינת המקיף דתוהו, מאחר שנמצא בך השלימות של התיקון,

ד'לית מחשבה תפיסא ביה', 'ואני ה' לא שנית' כתיב¹².

וכדי שיהיה ביכלתו של יעקב לברר את כל הבחינות ולהביאן לעולם התיקון, היה צריך לקבל כח מבחינת "לובן העליון". וזהו שאמר יעקב "עם לכן גרתי", ועל ידי זה "ויהי לי שור וחמור וכו'".

וכיון שכן, שנגמר ונשלם מלאכת התיקון בשלימות, מעתה ראוי ויוכל להיות השראת והמשכת המקיפים דתוהו.

שאם לא היה נגמר התיקון בשלימות, לא היה יכול להיות המשכת המקיפים.

[והטעם:]

כמו שכתוב בזהר¹³ "דלית ברכתא שריא באתר ריקניא כו', אלא באתר שלים כו'".

בזהר נאמר שהברכה האלקית אינה שורה ומתגלה אלא במקום שלם. וכך לעניננו: כל זמן שעולם התיקון לא נתקן כדבעי, אין המקיפים דתוהו נמשכים ושורים בו.

אבל עכשיו שנגמר התיקון בתכלית, הרי זה "אתר שלים" שראוי להיות בו המשכת המקיפים עליונים.

לכן "ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך"¹⁰, דהיינו שתשפיע ותאיר את המקיף שלך אלי בעולם התיקון. וזהו מציאת החן.

ענינה של שליחת יעקב את המלאכים למצוא חן בעיני עשו, הוא שיתעורר להשפיע את אור המקיפים שלו בעולמו של יעקב.

[וזהו שהקדים יעקב "ויהי לי שור וחמור גו'" לבקשתו "למצוא חן בעיניך":]

14. מהאמור כאן עולה, שגם לאחר בירור והעלאת הבחינות שנפלו בשבירת הכלים דתוהו, הן עומדות כלולות בדרגת עולם התיקון, ונדרשת המשכה מיוחדת כדי שיאירו שם האורות דתוהו.

15. פרשתנו שם, ז.

12. תורה אור ויצא כד, א.

13. חלק ג לד, א. רצו, א. ובכמה מקומות.

בחינת "ארבע מאות שקל כסף", וכנאמר בכתוב¹⁷ "וישקול אברהם לעפרון . . ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר".

שהד' מאות שקל הנ"ל, הם "ת' עלמין דכסופין דירתי צדיקיא לעלמא דאתי"¹⁸.

"כסף" הוא מלשון "נכסוף נכספת"¹⁹, היינו בחינת חמדה ותענוג עליון. והם ארבע מאות עולמות עליונים של תענוג, שאותם ירשו הצדיקים לעתיד לבוא.

דהיינו, שהם בחינת אורות שפע עונג העליון הנמשכים מבחינת "עתיקא קדישא".

ארבע מאות עולמות אלו הם אורות עליונים של עונג אלקי. ואורות אלו נמשכים מבחינת "עתיקא קדישא"²⁰.

[ויבאר את הפלאתה של בחינה זו:]

שהוא בחינת ממוצע בין עצמיות האין סוף לעולם האצילות, כנודע²¹ שהכתר הוא ממוצע בין המאציל לנאצלים.

בחינת עתיקא קדישא הוא הכתר, שהוא ממוצע בין עצמות אין סוף לנאצלים שבעולם האצילות²².

ומשם נמשכו השפעות עונג העליון לצדיקים לעתיד לבוא. וזהו ענין ת' עלמין דכיסופין, והם ד' מאות שקל כסף הנ"ל.

אבל מה לעשות שהמניעה היא מצד עשו אחיך, שהוא עדיין למטה בבחינת שבירה, ולא נתברר עדיין כלל. ואם כן, איך ישפיע לך משרשו המקיף דתהו הנ"ל, מאחר שהוא בעצמו עדיין למטה.

כדי שעשו יוכל להשפיע ליעקב את האורות העליונים דתהו, הרי זה דוקא על ידי שעשו עצמו יתברר מהרע שלו ויחזור ויתעלה לשרשו שבעולם התהו. אולם כיון שעשו עצמו לא נתעלה עדיין, אלא נשאר למטה בבחינת שבירה ונפילה, אין ביכולתו כלל להמשיך את ההשפעה משם.

והראיה על זה שהוא בשבירה הוא כי "וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו".

פירוש, "ד' מאות איש" הם דינים קשים של החיצונים, הנמשכים מן "ת' בתי דינין קשין דמשתכחין", כמו שכתוב באדרא רבה¹⁶.

"ארבע מאות איש" מורים על הדינים הקשים של הקליפות, הנמשכים ממקור הדינים למעלה שהוא במספר ארבע מאות – ת' בתי דינים.

[ויבאר, ששרשם של הארבע מאות איש הוא במדרגה גבוהה ביותר בקדושה, אלא שעל ידי ריבוי ירדות וצמצומים ירדו למטה מטה, עד שהם הפך הקדושה לגמרי:]

וכנודע ששרש שרשם של ד' מאות איש הנ"ל נתהווה מן ד' מאות שקל כסף שנתן אברהם אבינו ע"ה לעפרון.

כאמור, שרשם של אנשי עשו הוא מבתי הדינים שלמעלה, אך שורש שרשם הוא

17. חיי שרה כג, טז.

18. זהר חלק ג קכח, ב. רפח, א.

19. ויצא לא, ל.

20. זהר שם.

21. עץ חיים שער מב פרק א.

22. עונג זה שבכתר, מאחר שהוא למעלה מהנאצלים שראשיתם היא החכמה, הוא "תענוג פשוט", "שבלתי מורכב כלל בחכמה" (תורת חיים).

16. זהר חלק ג קכט, א.

וענין הנתינה לעפרון היה בדרך ענין ירידת הביורורים, כדי להוציאם אחר כך ממנו בתוספת ברכה כו'.

נתינת אברהם ארבע מאות שקל כסף לעפרון החתי - ההארות של ת' עלמין דכסופין הנ"ל - היא ירידה עצומה של אורות אלו בבחינת הקליפה.

ותכלית הירידה הזאת היא ענין הביורורים - בירור והעלאת האורות הללו מתוך הקליפה שנפלו בה, ועל ידי הביורורים מאיר אחר כך האור בתוספת ברכה.

"והוא לעתיד לבוא בעולם הבא, שעתידין להתעלות מן הביורורים דנוגה שזהו בחינת עפרון לשרשם הראשון בתוספת ברכה מרובה מאוד, עד שיהיה גילוי ת' עלמין דכסופין לכל צדיק. שאין זה כי אם לאחר תשלום הביורורים, שמזה דוקא יבא יתרון האור בתענוג הנעלם הפשוט הנ"ל שיבא לידי גילוי במורגש" (תורת חיים).

אך, ביני לביני הן שירדו כל כך למטה מטה, ונעשו בחינת ד' מאות איש לעשו.

והוא בחינת ש"ק, כמו שכתוב: "אלביש שמים קְדָרוֹת וּשְׂקֵי אֲשֵׁים כְּסוּתֵם", וכן אמרו רז"ל: "התורה חוגרת שק כו'", דהיינו שנתהווה בחינת לבוש שק שהחיצונים יונקים ממנו.

המספר ארבע מאות הוא בגימטריה "שק", והיינו שבחינות ארבע מאות שקל כסף הנ"ל ירדו למטה מטה עד שנעשו בחינת שק. כי הנה לבוש שק מעלים ומסתיר את הלוכש אותו, ואינו כלבוש רגיל, המכבד ומייפה את האדם. וכך למעלה, בחינת לבוש שק הוא המעלים ומסתיר לגמרי על אור הקדושה

המלך שבעצמות אין סוף, והוא שיאיר בעולם הבא."

[ויבאר עוד ענין נעלה יותר ב"ארבע מאות שקל כסף" אלו, הנרמז בנאמר בכתוב שהם "עובר לסוחר":]

ונקראים "עובר לסוחר".

כי כתר נקרא סוחר, לשון: "סחור סחור", שהוא בחינת המקיף לכל ההשתלשלות.

ות' עלמין דכיסופין הנ"ל הם "עובר לסוחר", שהם באים ונמשכים מעצמות אור אין סוף שלמעלה גם מהכתר, ועוברין ונמשכין בהכתר, ומשם נהרין לצדיקיא לעתיד לבוא.

סוחר הוא מלשון "סחור סחור" - סביב²³, רמז לבחינת הכתר המקיף את כל ההשתלשלות. ו"עובר לסוחר" משמעו שעיקרו הוא למעלה מבחינת הסוחר, אלא שעובר דרכו ומשם נמשך למטה. והיינו, ש"ארבע מאות שקל כסף" אלו באים ונמשכים מעצמות אור אין סוף שלמעלה גם מבחינת הכתר, והם נמשכים בבחינת הכתר ומשם מאירים לצדיקים בעולם הבא²⁴.

23. גם סוחר כפשוטו הוא מלשון "סחור סחור", שסובב ועובר בכל המקומות (תורת חיים).

24. בתורת חיים מבאר את ענינו של שתי הדרגות הללו בבחינת העונג - כתר ("סוחר") ועצמות אור אין סוף ("עובר לסוחר"), וזה לשונו לענינו:

"ידוע שיש ב' מדרגות בבחינת התענוג: א' תענוג המורגש בגילוי, שהגם שהוא גם כן למעלה מן הטעם ושכל אבל הוא מורגש על כל פנים בנפש, והוא בחינת מקיף כעגול בלתי התחלקות כלל בקוין ולא מתיישב בכלי השכל כו'. והב' בחינת תענוג הנעלם שבעצמות הנפש שבלתי מורגש כלל, ונקרא מקיף למקיף. וזהו ענין 'עובר לסוחר', פירושו: עובר למעלה מעלה גם מבחינת סוחר שהוא מקיף דתענוג המורגש. ולמעלה היינו בחינת מקיף העליון שבג' ראשונות דעתיק יומין שנקרא עתיקא סתימאה, שעובר למעלה גם מבחינת מקיף דתענוג דחכמה סתימאה דעתיק ואריך אנפין שמקיף לכל ההשתלשלות, ויש בו מעצמות שעשועי

המקיף, כי "רוח אייתי רוח כו"²⁶.

בזהר נאמר ש"רוח אייתי רוח" - רוח של התעוררות מלמטה מעוררת רוח התעוררות מלמעלה. ובכתבי האריז"ל²⁷ נקראת ההתעוררות מלמטה "העלאת מ"נ"²⁸, והיינו שההתעוררות היא על ידי העלאה שמעלה התחתון (בחינת נוקבא, מקבל) אל העליון, ועל ידי זה נעשית "המשכת מ"ד"²⁹ - המשכה מהעליון (בחינת דכר, משפיע) אל התחתון.

וכך בענייננו, שכדי לפעול את המשכת המקיף דתוהו היה יעקב צריך להתעורר מלמטה למעלה ולהעלות העלאה אליו, כדי לעוררו ולהמשיכו.

וזהו ענין המנחה ששלח יעקב לעשו, הוא בחינת העלאת מ"נ להמשיך מ"ד המקיף דתוהו הנ"ל.

ולכך שלח גמלים אף שהם בהמות טמאות, כי לגבי אור מקיף הנ"ל "כחשכה כאורה"³⁰ כו".

על האור המקיף הנ"ל נאמר בכתוב "גם חושך לא יחשיך ממך . . . כחשכה כאורה". ומאחר שלגביו גם הדבר הטמא אינו מחשיך, הרי גם הוא יכול לעלות אליו.

[והנה, כאשר עמד יעקב לשלוח את המנחה הקדים לה תפילה. והיינו, שמאחר ונודע לו שהמקיף דתוהו לא יושפע לו מצד עשו כפי שסבר בתחילה, אלא הוא עצמו צריך להמשיכו, הרי הוא נצרך לעזר

הגנוז בפנימיותו, ועל ידי העלם והסתר זה יש יניקה לחיצונים.

ועל כך נאמר בכתוב על חורבן בית המקדש "אלכיש שמים קדרות ושק אשים כסותם", שנעשה העלם והסתר על בחינת "שמים". וכן היא כוונת רז"ל באמרם "התורה חוגרת שק", שיש העלם והסתר על אור התורה.

ולעתידי לבוא בגמר כל הבירורין, כשיבולע המות לנצח²⁵, "זאת רוח הטומאה אעביר כו"³¹, אז יחזיר עפרון הד' מאות שקל כסף לשרשם אל הקדושה בשלימות.

פרק ד

הכנות יעקב להמשכת המקיפים

[בפרק הקודם נתבאר שיעקב רצה להמשיך אליו את האורות המקיפים דתוהו, ולכן שלח מלאכים אל עשו אחיו ששרשו משם. אך המלאכים הודיעוהו שעשו עדיין לא נתברר, ואם כן אין ביכלתו להשפיע לו את המקיפים דתוהו, שהרי הוא עצמו נמצא למטה.

בפרק זה ימשיך ויבאר את פעולותיו של יעקב כאשר נודע לו זאת:]

ומעתה ידע יעקב שאי אפשר שישפיע לו עשו משרשו את המקיף דתוהו אשר הוא מבקש, מאחר שהוא בעצמו למטה.

ואין עצה אלא רק שימשיך יעקב בעצמו את המקיף הנ"ל.

ולזאת, כשידע שבעצמו צריך להמשיך המקיף הנ"ל, לכן הוצרך להעלות מ"נ כנגדו כדי להמשיך על ידי זה את

26. זהר חלק ב קסב, ב: "רוח אמשיך רוח ואייתי רוח, וסימנך דא, אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף".

27. מיוסד על הזהר חלק א ס, ב.

28. = מיין נוקבין.

29. = מיין דכורין.

30. תהלים קלט, יב.

25. על פי לשון הכתוב - ישעיה כה, ח.

פרק ה

טעם החלוקה לשני מחנות

[בפרק הקודם נתבאר שפעולותיו של יעקב היו העלאת מ"ן לצורך המשכת המקיפים דתוהו. ובהמשך לזה יבאר עתה, שגם חציית העם שעמו לשני מחנות היתה כדי להתקשר בבחינת האורות דתוהו:]

"ויחץ את העם כו' לשני מחנות כו"³⁴.

הנה הטעם שחלק לשני מחנות דוקא, יובן על פי הקדמה הידועה³⁵, שעיקר ההפרש בין עולם התוהו לעולם התיקון - שבעולם התוהו היו הספירות מפורדים, זה תחת זה, אבל בעולם התיקון הם בציר קוין.

הטעם הפנימי לכך שיעקב חצה את אנשיו לשני מחנות דוקא³⁶, יובן על פי המבואר לעיל שיעקב רצה להמשיך את האור המקיף דתוהו ולכן הוצרך להעלות מ"ן אליו.

והנה, כל העלאה צריכה להיות בהתאם לתכונות האור שאותו באים להמשיך. ומבואר בתורת הסוד שהספירות דתוהו היו עומדות "זה תחת זה"³⁷, כלומר שהן נפרדות זו מזו, בלי כל התכללות והתאחדות ביניהן; לעומת הספירות שבעולם התיקון העומדות "בציר קוין", ועמידה כזו גורמת להתכללות ביניהן.

דהיינו ג' קוין - ימין ושמאל ואמצע, שהקו האמצעי הוא המהבר ומייחד

ולסיוע שיוכל להמשיך המשכה זו:]

"ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם כו"³¹.

פירוש, שהתפלל שיומשך אליו המקיפים דקדושה של האבות, לעזור לו שיוכל להמשיך המקיף דתוהו הנ"ל שיתגלה למטה.

משמעות תפילה זו, שבה הזכיר יעקב את האבות, היא שביקש שיומשכו אליו האורות המקיפים דקדושה של האבות³² שיסייעו ויתנו בו כח להמשיך את המקיף דתוהו ולהביאו לידי גילוי למטה.

ועל ידי זה גם כן "הצילני נא מיד עשו"³³ שלמטה.

על ידי המשכת המקיף דתוהו יינצל יעקב מיד עשו שלמטה, עשו הרשע. כי כאשר שרשו העליון של עשו יתגלה למטה, "ממילא יתבטל העשו שלמטה הגשמי המעורב בקליפה שהולך בד' מאות איש . . . מפני מקורו המקיף דתוהו שיתגלה. כי אין הדינין נמתקין אלא בשרשן כו' כנודע" (תקס"ה).

וזהו שבתפילתו לעזר וסיוע בהמשכת המקיף מסיים יעקב: "הצילני נא . . . מיד עשו גו'".

31. פרשתנו שם, י.

32. כפי שנתבאר לעיל, האורות דתוהו הם מקיפים והאורות דתיקון הם פנימיים. אך בפרטיות יותר, בעולם התיקון גופא יש אורות פנימיים ואורות מקיפים, עם היות שהאור מקיף דתיקון אינו במדרגה גבוהה כמו המקיף דתוהו.

33. פרשתנו שם, יב.

34. פרשתנו שם, ח.

35. עץ חיים שער ט פרק ג. ובכמה מקומות.

36. "דאם מטעם שאמר 'אם יבא עשו כו' והיה המחנה הנשאר לפליטה', מזה הטעם עצמו יותר טוב היה שיחלק לג' וד' מחנות" (תורת חיים).

37. ולכן נאמר בכל אחד מהם "וימלוך תחתיו גו'".

אבל בעולם התוהו, שהיו בבחינת פירוד זה תחת זה ולא נתייחדו יחד, הרי זה רק בחינת ב' קוין, שהחסד הוא בפני עצמו והגבורה הוא בפני עצמה.

בעולם התוהו, שבו היו הספירות בלי התאחדות והתכללות, עמדו בשני קוים, והיינו שהתכונות המנוגדות שבספירות אינן מתכללות על ידי בחינה הממוצעת ביניהן.

[ומבאר את שורש הדברים, מפני מה לא היתה התכללות בתוהו:]

וכמו שכתוב ביאור הדברים במקום אחר, שהענין הוא לפי שבתוהו היו האורות מרובים והכלים מועטים, ולכן מצד קוטן הכלי לפי ערך האור - על כן אין הכלי יכולה להכיל ב' הפכים חסד וגבורה יחד.

על דרך משל באדם, מי ששכלו קטן לא יכיל ב' הפכים כלל, אלא אם יטה שכלו לזכות - לא ימצא אז שום שכל לחוב ולא יסבול שום נטיה לחוב בלבד, אלא רק טוב וחסד בלבד. ובהיפוך, כאשר יטה לחוב - לא יסבול כלל נטיה לזכות.

ונמצא, אינו אלא בקו אחד תמיד, פעמים בקו הימין לזכות ופעמים בקו השמאל לחוב. והרי הקוין מפורדים, שכשהוא בבחינת חסד לא יוכל לסבול בחינת דין, וכן להיפוך. וזהו הנקרא בחינת ב' קוין, שהחסד הוא בפני עצמו והגבורה בפני עצמה.

וכך הוא בעולם התוהו, שהכלים היו "מועטים" בו - כלים מצומצמים לעומת גודל האורות דתוהו, ובמצב זה אין ביכלתם להכיל ולסבול שני הפכים יחד. ולכן הספירות שבעולם התוהו הן בבחינת פירוד זו מזו.

אבל בתיקון שהתפארת מכריע בין חסד

גם כן ב' הקוין דימין ושמאל להיות מתכללים יחד.

הספירות דתיקון הן בצירור של שלושה קוים³⁸ - ימין ושמאל ואמצעי המכריע, היינו שהקו האמצעי הוא המחבר את הקוים ימין ושמאל, ופועל בספירות שבהם שיתאחדו ויתכללו זו עם זו.

ונמצא, שכאשר עמידת הספירות היא באופן של שלושה קוים אזי הן בהתכללות.

כידוע דתפארת הוא הממוצע בין חסד וגבורה, ומחברם יחד.

הדוגמה לענין ההתכללות של הקו האמצעי היא ספירת התפארת, שהיא עיקר הקו האמצעי, וכידוע שהתפארת מחברת את המדות חסד וגבורה (וכמבואר עוד להלן).

ולכך ישראל שהם בבחינת התיקון אומרים ג' פעמים "קדוש" דוקא.

שורש נשמות ישראל הוא מהבחינות של עולם התיקון, ולכן הם אומרים בתפילה "קדוש" שלש פעמים³⁹, כי מצד שורש נשמותיהם יש בהם שלשה קוים.

וכתיב בהם גם כן "והייתם לי סגולה"⁴⁰, שהסגולה הוא ג' נקודות - בחינת ימין ושמאל ואמצע כו'.

תיבת "סגולה" היא גם מלשון "סגול", והכתוב "והייתם לי סגולה" רומז שישראל הם כניקוד סגול המורה על שלש נקודות, וכאמור, שורש נשמות ישראל הוא מעולם התיקון.

38. קו הימין - חכמה חסד נצח, קו השמאל - בינה גבורה הוד, וקו האמצעי - דעת תפארת יסוד.

39. בשונה מהמלאכים, שיש מהם שאומרים "קדוש" פעם אחת או שתי פעמים - ראה חולין צא, ב.

40. יתרו יט, ה.

אף שיעקב עצמו הוא בחינת התיקון ובו שלשה קוים, הרי במצב שבו הוא חפץ להמשיך מהמקיף דתוהו הוצרך יעקב להעמיד את עצמו בשני קוים.

כי "בעובדא זו" הוצרך לעורר את בחינת עולם התוהו ולהמשיך את גילוי האור שלו, וכל העלאה צריכה להיות בהתאם לתכונותיו של האור אותו רוצים להמשיך, והרי האורות הבלתי מוגבלים דתוהו הם אורות מרובים, שעומדים בבחינת שני קוין.

וזהו "ויחץ את העם כו" לשני מחנות", להיות דוגמת עולם התוהו, שְׁלֹשָׁם היה זה תחת זה ולא בצירוף ג' קוין, כנ"ל.

ועל ידי זה יתקשר בעולם התוהו, להמשיך האור מקיף כו'.

וגבורה, היינו שגם בשעת הדין יוכל להיות גם כן נטיה לזכות.

לפי שבתיקון האורות מועטים והכלים מרובים, נמצא הכלי רחב לקבל גם ב' הפכים.

וכמו באדם שדעתו רחבה יוכל לסבול ב' הפכים יחד וישכנו במוחו ולבו, שמצד זה יש סברא לזכות אף על פי שמצד אחר יש סברא לחוב כו'.

כלים "מרובים" היינו כלים רחבים, כמשל אדם שדעתו רחבה ויכול לקבל במוחו סברא לזכות וסברא לחוב גם יחד.

והרי בתיקון מתייחדים חסד וגבורה יחדו. וזהו ענין ג' קוין'.

מצד רחבות הכלים שבעולם התיקון נעשית התכללות של חסד בגבורה וגבורה בחסד, כנ"ל. וזהו שהספירות עומדות בשלשה קוים, היינו שיש בהן (מלבד שתי התכונות המנוגדות ימין ושמאל) גם תכונה של התחברות והתאחדות.

[ועל פי זה חוזר לבאר את הטעם לחציית יעקב את העם לשני מחנות דוקא:]

ואמנם בעובדא זו דיעקב ועשו, שהיה יעקב צריך להמשיך לו המקיף דתוהו שהוא בחינת האור דתוהו שבלי גבול כו', לכך הוצרך להעלות מ"ן לשם.

וידוע שהמ"ן צריך להיות לפי אופן ההמשכה שרוצה להמשיך, משום שלפי אופן ההעלאה כך היא ההמשכה.

והואיל וכן, מאחר שבתוהו היה רק ב' קוין כנ"ל, לכך הוצרך יעקב לעשות עצמו גם כן בדוגמא זו.

פרק ו

ענין המנחה ששלח יעקב

[לאחר שהתפלל יעקב להצלחתו וחצה את המנחה שעמו לשניים, המשיך יעקב ושיגר מנחה לעשו. ועתה יבאר את ענינה של מנחה זו:]

ומזה הטעם עצמו יובן הטעם מה שהקריב יעקב המנחה "עזים מאתים כו"⁴¹.

שענין מנחה זו היא העלאת מ"ן להמשיך המקיף הנ"ל.

והוא על דרך ענין הקרבנות, שהם העלאת מ"ן להמשיך מ"ד כנודע.

ענין הקרבנות הוא העלאת הבהמה כדי

41. פרשתנו שם, טו.

והמ"ן והמ"ד דעולם התוהו הוא משונה ובאופן אחר מן המ"ן ומ"ד דעולם התקון שהוא ענין הקרבנות שבתורה.

שהתורה היא מבחינת עולם התקון דאצילות.

הקרבנות שבתורה הם בסדר של מ"נ ומ"ד לפי אופן עולם התיקון, וזאת כי התורה היא בבחינת עולם התיקון וענין הקרבנות הכתובים בה הוא העלאת מ"נ כדי להמשיך מ"ד מעולם התיקון; לעומת זאת, סדר המ"ן ומ"ד בהעלאות והמשכות מתוהו הוא באופן אחר לגמרי.

והיינו, כי עולם התקון הוא בחינת אור פנימי, שהאורות מתצמצמים ונתפסים בתוך הכלי; ומאחר שהאור יכול להתיישב בתוך הכלי, זהו הוראה שכבר נתצמצם האור בצמצומים רבים.

האור האלקי מצד עצמו הוא בלתי מוגבל, וכאשר האור הוא בערכם של הכלים ויכול להתלבש בהם באופן פנימי, זוהי הוכחה שהאור הצטמצם על ידי ריבוי צמצומים, עד שנעשה בבחינת "אור פנימי" המתלבש בכלים.

וכמו שכתוב בעץ חיים⁴³ שבתיקון האורות מועטים כו'.

מבואר בעץ חיים שבעולם התיקון האורות מועטים⁴⁴, והכוונה היא שהם אורות מצומצמים עד שיכולים להתלבש בכלים המוגבלים.

לכן, התורה שנמשכת משם היא גם כן בבחינת דקדוקים וצמצומים.

להמשיך אלקות מלמעלה - העלאת מ"נ לצורך המשכת מ"ד.

ואף על פי כן היתה מנחתו שלא על דרך אופן ומשפט הקרבנות שבתורה כו'.

למרות ששילוח המנחה לעשו הוא על דרך ענין הקרבנות, אין הדבר דומה לקרבנות שבתורה.

בהיות שמעשה הקרבנות הוא מבהמות טהורים, ושחוטים דוקא, אך השחיטה כשירה בזר, ולא מצינו קרבן בתורה בחי רק בשעיר דעזאזל.

עבודת הקרבנות היא בשחוטים דוקא, שהרי מעשה השחיטה (שנעשה בחי) אינו עבודה וכשר גם בזר, והעבודה היא הזריקה וההקטרה וכו'.

יוצא מן הכלל בקרבנות הוא רק השעיר לעזאזל, שהעבודה הנעשית בו היא שילוחו ודחייתו מהצוק בעורו חי.

וגם, בקרבנות לא היו מקריבים רק החלב והדם.

במנחה ששלח יעקב לעשו הובאה הבהמה כולה, ואילו בקרבנות היו קרבים החלב והדם בלבד.

[ונוסף על כך:]

והמנחה הזאת ששלח יעקב לעשו היו בהמות טמאות גם כן כמו שכתוב⁴² "גמלים מניקות כו'", וגם - שהן חייין ולא שחוטין.

והענין הוא, משום שהעלאת מ"ן שהיא המנחה דיעקב, הוא להמשיך מ"ד מבחינת המקיף דעולם התוהו.

43. ראה שער יא פרק ב.

44. וכנזכר לעיל פרק ה.

42. פרשתנו שם, טז.

שם הצמצומים והדקדוקים, כי אין סוף ברוך הוא הוא כל יכול לסבול הכל אף טמאין ושיהיו חיין כו', שאין נמצא שם דקדוקים וצמצומים כלל.

וכמאמר רז"ל⁴⁵ גבי חזיר - שעתיד לחזור וליטהר. היינו לעתיד לבוא שיבולע המות לנצח ואז יתגלה עצמות אין סוף ויוכל גם חזיר להתעלות, מה שאין כן עתה.

רז"ל מבארים את הטעם לקריאת השם "חזיר" - שעתיד לחזור לישראל ויהיה טהור.

דבר זה יתקיים לעתיד לבוא, כאשר יתגלה עצמות אין סוף, שמצדו אין דקדוקים מי יכול להתעלות ומי צריך להדחות, אלא הכל יכולים להתעלות ולהטהר.

[וכך הוא גם בענין העלאת מנחת יעקב, שמצד העדר ההגבלה של עולם התווה יתכן שתהיה העלאה גם לדברים טמאים:]

לכן יעקב ששלח המנחה לעשו, שהוא העלאת מ"ן למקיף דתוהו שבבחינת אין סוף, שלח גם כן דברים טמאים.

ולכך שלח גם כן גמלים מניקות.

כי אדרבה, שרשן של גמלים הוא מאד נעלה, כמו שכתוב באליעזר עבד אברהם שלקח יו"ד גמלים מגמלי אדוניו וכל טוב אדוניו בידו⁴⁶, והוא ענין "כגמול עלי אמו כו"⁴⁷.

השורש העליון של הגמלים שלמטה הוא דרגא נעלית ביותר במקיפים דתוהו למעלה⁴⁸,

התורה היא מבחינת עולם התיקון. ומאחר שהאור שבעולם התיקון מדוד ומוגבל, גם משפטי התורה באים במדידות ודקדוקים.

ולכן מפורש בתורה סדר העלאת מ"ן דתיקון הכל בדקדוקים, שהוא משפט מעשה הקרבנות שיהיו מבהמות טהורים, ומג' מיני בהמות לבד, ושיהיו שחוטין דוקא, ויש הרבה דברים שהקרבתם נפסל בו.

קרבנות בהמה כשרים משלשה מינים בלבד: בקר, כבשים ועזים, ובהם גופא יש הרבה דברים הפוסלים את הבהמה, כגון מום.

וכן בענין ההקרבה איך ומה - הרבה דקדוקין כו'.

כי כל התורה הוסדה בדרך זה, בצמצומים ומדידות; מפני שהיא מבחינת התיקון, שהאורות מצומצמים תוך הכלים, ולכן מדקדקת גם כן בכמה מיני צמצומים ודקדוקים כו'.

מאחר שהגדרת עולם התיקון היא שמאיר בו אור פנימי, שענינו צמצום והגבלה, לכן גם בהלכות התורה הנמשכת מעולם התיקון יש דקדוקים רבים.

אבל יעקב העלה מ"ן לבחינת המקיף דתוהו כנ"ל, שהוא אור גדול בבחינת אין סוף, שלכן לא יכול הכלי להכילו ונשאר בבחינת מקיף.

האור שבעולם התווה הוא אור מקיף מצד גודל מעלתו, שהוא למעלה מהתלבשות בפנימיות והתיישבות בכלים מוגבלים.

לכך שלח המנחה שהוא העלאת מ"ן לשם - אף בהמות טמאות, גמלים מניקות כו', וכולן היו חיין ולא שחוטין כו'.

כי להיות האור בבחינת אין סוף, לכן אין

45. ראה לקוטי שיחות חלק יב ע' 175.

46. חיי שרה כד, י.

47. תהלים קלא, ב.

48. "שרשם רבב חסד וטוב העליון שנקרא 'גומל חסדים טובים'. . . והוא מה שכתוב באליעזר 'ויקח

ויעבור את מעבר יבק. ויקחם ויעברם את הנחל כו"⁵⁰.

פירוש, יב"ק הוא יחוד ברכה וקדושה⁵¹.

[ויבאר מהו ענין העברת מעבר יבק:]

והענין, דהנה כתיב⁵² "בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם".

ופירוש "הנהר" הוא בחינת בינה, כמו שכתוב⁵³ "ונהר יצא מעדן כו". ושרש האבות הוא מ"עבר הנהר", היינו מבחינת הכתר שהוא למעלה מהנהר הנ"ל.

מבואר בתורת הסוד ש"עדן" הוא בחינת חכמה, וה"נהר היוצא מעדן" הוא בחינת בינה היוצאת ומתפשטת מנקודת החכמה. ושרש האבות הוא ב"עבר הנהר" - למעלה מבחינת הנהר היוצא מעדן, והיינו בבחינת הכתר המקיף על הספירות.

רק שמשם נמשכו האבות ונשפלו למטה בעבר השני של הנהר, בז"א דאצילות⁵⁴.

אף שידוע שענינם של האבות הוא בחינת המדות של ז"א (זעיר אנפין, הספירות) דאצילות, עם זה שרשם האמתי הוא ב"עבר הנהר" (בחינת הכתר), אלא שנמשכו משם אל העבר השני של הנהר - למטה מבחינת בינה, עד שכאו בבחינת ז"א דאצילות.

ויעקב שרצה שימשיך לו המקיף דתוהו הנ"ל שלפני אצילות, הוצרך מתחילה לעבור את הנהר הנ"ל.

ולשם רצה יעקב להעלות מ"ן.

וכל זה לא היה יכול לעשות רק יעקב, וקודם מתן תורה.

אבל אנחנו, כבר ניתן לנו התורה מבחינת התיקון, ומה שהוא טמא ואסור על פי התורה - הוא מרוחק, ולא יוכל להתעלות כלל כו', והפּרַת תּפְרַת הנפש באכלה חלב כו' וכיוצא.

העלאת קרבנות כאלו, בלי דקדוקי התורה, היתה יכולה להעשות על ידי יעקב בלבד, כי "העלאת מ"ן לעולם התוהו - אין אתנו יודע עד מה, האיך ומה הם הקרבנות ואיזה שיעור, רק יעקב אבינו ע"ה ידע ענינם, וכך שלח"⁴⁹.

ועוד זאת, דוקא קודם שניתנה התורה היה מקום להעלאה כזו, כי עדיין לא נקבע הסדר בעולם שיהיה לפי אופן עולם התיקון שבו הכל מוגבל ומוגדר, ולכן היתה האפשרות לגרום המשכה מעולם התוהו על ידי מנחה כזו, מה שאין כן עתה.

פרק ז

ענין העברת מעבר יבק

[בפרק זה יבאר את המשמעות הפנימית של העברת יעקב את מעבר יבק, המתוארת בהמשך הכתוב בפרשתנו, שגם היא היתה לצורך קבלת המקיף דתוהו:]

"ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו כו"

50. פרשתנו שם, כג-כד.

51. זהר חלק ב קטז, א. תקוני זהר תקון ע (קכת, א).

52. יהושע כד, ב.

53. בראשית ב, י.

עשרה גמלים מגמלי אדוניו וכל טוב אדוניו בידו, שביו"ד גמלים הללו שהן מקיפים דחסדים טובים כנ"ל היה גנוז בהן כל טוב וחסד דאברהם אדוניו" (תורת חיים).

49. תורה אור פרשתנו כו, א.

בשבירה כמו שהודיעוהו המלאכים כו'.
והוא ענין "ויאבק איש עמו"⁵⁴ כנודע.

יעקב עצמו נשאר בעברו השני של הנהר,
היינו למטה מבחינת הנהר. והיה צריך
להשאר במדרגתו זו כדי לברר את עשו
שלמטה, שעדיין היה במצב של שבירה ולא
נתעלה. וזאת עשה על ידי שנאבק עם שרו
של עשו.

"וכל אשר לו . . . העביר את מעבר יבק
להיות קרובים אל המקיף דתוהו . . . שהיה
צריך להצילם מדינים הקשים עדיין כנ"ל,
והיה ירא להניחם למטה מן הנהר הנ"ל . . . רק
הוא לברר נשאר למטה לברר את עשו אחיו
שלמטה בשבירה" (תקס"ה).

פרק ח

חיבור העבודות דרצוא ושונו

ולהבין כללות ענין כוונת יעקב בהמשכת
המקיף דתוהו לעולם התיקון, וגם יובן זה
בעבודת ה'.

יש להבין את תכלית הכוונה בהמשכת
המקיף דתוהו לעולם התיקון.

הנה ידוע דיעקב הוא בחינת תפארת,
שמחבר ב' הפכים שהן חסד וגבורה.

[ומבאר את הקשר בין תיבת "תפארת"
שמשמעותה יופי, לענין התכללות שני
הפכים:]

כי על ידי התכללות ב' הפכים יחד
הוא עיקר התפארת (כמו בגוונים,
כשמורכבים ב' וג' גוונים יחד הוא עיקר
היופי).

[ומוסיף עוד:]

נתבאר לעיל שפעולותיו של יעקב נועדו
למשוך אליו את האורות הגבוהים של עולם
התוהו. ומאחר שנשמת יעקב כפי שנמשכה
למטה ובאה בבחינת ז"א היא רחוקה מאוד
ממדרגת עולם התוהו, לכן היה צריך תחילה
להתעלות ממדרגתו בבחינת ז"א, "לעבור"
גם את הנהר של בינה ולהתדבק בשרשו
הראשון בבחינת הכתר.

וזהו "ויעבור את מעבר יבק". כי בחינת
"יחוד ברכה וקדושה" - הוא הכל בחינת
נהר הנ"ל, שעל ידו נמשכו כל השפעות
ויחוד אורות עליונים, כמו שכתוב "ונהר
יצא מעדן להשקות את הגן כו".

פירוש הכתוב "ויעבור את מעבר יבק" הוא,
שעבר את בחינת "יבק" (ראשי תיבות "יחוד,
ברכה, קדושה") - היא בחינת הנהר דבינה,
כי על ידה נעשים כל היחודים ונמשכות כל
הברכות והקדושות ("יבק"), וכנאמר "ונהר
יוצא מעדן להשקות את הגן" - שהשקיית
הגן בתוספת אורות עליונים נמשכת מבחינת
הנהר. ויעקב עבר בחינה זו ונתעלה למעלה
הימנה.

וכשעבר את הנהר והגיע לבחינה
שלמעלה מהנהר הנ"ל, אז לא רחוק הוא
מן המקיף דתוהו הנ"ל שלפני האצילות.

וזהו "ויעבר את אשר לו"⁵⁰, כל מה שתיקן
העלה הכל לשם.

כל מה שתיקן יעקב בעבודתו (כמבואר לעיל
פרקים א-ב) העלה אל שרשו בבחינת "עבר
הנהר".

אך הוא בעצמו נשאר למטה עדיין, כמו
שכתוב⁵⁴ "ויותר יעקב לבדו".

כי רצה לברר את עשו שהוא עדיין

אהבה זו מכונה "אהבה רבה", היינו שכלי הלב אינם יכולים להכילה בתוכם, ולכן היא באופן שהנפש משתוקקת להשתחרר ממגבלות חומר הגוף ולעלות למעלה.

והב' - בחינת התפעלות המתיישב בכלי הלב. ועיקר ענינה הוא בחינת המשכת אלקות מלמעלה למטה דוקא בכלים מכלים שונים, בתורה ומצות.

הדרגא השניה באהבת ה' היא כשהאהבה מתיישבת בכלי הלב, ואז אינו חפץ לצאת ולהפרד מן הגוף אלא רצונו להדבק בה' בהיותו למטה בגוף דוקא, וזאת על ידי שהוא ממשיך את אורו של הקב"ה בכלי העולם הזה, בדיבור בדברי תורה ובמעשה המצוות.

וזהו ענין רצוא ושוב.

הרצוא הוא הריצה והיציאה מכלי הגוף, ואילו השוב הוא השיבה והחזרה אל הכלים.

[ויבאר, ששתי בחינות אלו בעבודת ה' הן כנגד שתי הבחינות תוהו ותיקון:]

והנה, בחינת עולם התוהו הנ"ל היה בבחינת רצוא, לכן נסתלקו האורות מן הכלים, כמו האהבה רבה ליפרד מן הפתילה והכלים כו'.

נתבאר לעיל (פרק א) שבעולם התוהו היו האורות מרובים, והיינו שלא יכלו להתיישב בכלים ולכן נסתלקו מן הכלים. ובעבודת ה' זו בחינת אהבה עזה שאינה מתיישבת בכלי הלב, והיא בתנועה של הסתלקות מן הגוף.

אבל התיקון הוא בחינת שוב.

האורות דתיקון הם אורות מועטים - אורות מוגבלים ומצומצמים היכולים להתיישב בתוך הכלים. ובעבודת ה' זו האהבה השניה הנ"ל, שבה ההתפעלות היא באופן המתיישב בכלי הלב.

והמשכת והתגלות אור אין סוף - בקו האמצעי כו'.

התגלות אור אין סוף היא דוקא במקום שיש בו התכללות והתחברות של שני הפכים, והיינו בקו האמצעי.

לכך רצה גם כן לחבר ולייחד גם כן המקיף דתוהו עם האור פנימי דתיקון שהם גם כן ב' הפכים, שיתחברו יחד, ואז יהיה גילוי אור אין סוף⁵⁵.

גם אור המקיף דתוהו ואור הפנימי דתיקון הם שני הפכים, ובהתחברותם יחד שורה אור אין סוף ברוך הוא. וזו היתה כוונת יעקב בפעולתו לחברם יחד.

[ועתה יבאר את ענין חיבור ויחוד אור מקיף דתוהו עם אור פנימי דתיקון, כפי שהוא בעבודת ה':]

וביאר הדברים, הנה יש ב' בחינות בעבודת ה':

הא' - האהבה ברשפי אש בתגבורת מאד, לצאת מן הגוף וליפרד מן הפתילה כו'.

והוא בחינת אהבה רבה שאין כלי הלב מכילה אותה, כי לא יכיל הלב ההתפעלות העצומה, לכן לא יוכל לעמוד בכלי גופו וחפץ לצאת מנרתקה חומר הגוף.

"אהבה ברשפי אש" היא כטבע האש, "שמתנענע תמיד למעלה בטבעו, מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולירבק בשרשו למעלה, ביסוד האש הכללי שתחת גלגל הירח"⁵⁵, וכך אהבה זו היא תשוקה עזה לה' עד שהאדם חפץ להפרד ולצאת מן הגוף ולדבוק בה'.

בן עזאי לא רצה לעסוק בפריה ורביה, כי זו תנועה של ירידה והתיישבות בעולם.

לכן הציץ ומת, שנסתלק לגמרי מן הכלי כנ"ל, "כי עזה כמות אהבה כו"⁶⁰.

היות ועבודתו של בן עזאי כל ימי חייו היתה בבחינת רצוא והסתלקות מהעולם, לכן כאשר נכנס לפרדס ועלה לדרגא גבוהה מאוד בהשגת אלקות, גברה אהבתו לאלקות כל כך עד שנסתלק בפועל מכלי הגוף.

אכן, אין זה דרך התורה שהיא בבחינת תיקון, כי "לְשֵׁבֶת יִצְרָה"⁶¹ ו"בעל כרחך אתה הי".

התורה היא מבחינת התיקון (כנ"ל פרק ו). ולכן דרך התורה היא להיות בבחינת התיישבות בעולם, וכנאמר בכתוב "לא תהוה בראה, לשבת יצרה". ולכן על פי התורה על האדם לעסוק בפריה ורביה⁶², וכן לקיים את המצוות בענינים גשמיים ולהמשיך בהם אלקות.

לכן רבי עקיבא שהיה מבחינת תיקון נכנס בשלום ויצא בשלום.

שהיה המ"ן ומ"ד שלו - דהיינו בחינת הרצוא ושוב - במדה ומזיגה נכונה, שלפי ערך הרצוא כן היה השוב אחר כך.

מצד בחינת התיקון צריכה להיות העבודה באופן של התיישבות, ולא בנייתוק והסתלקות מן העולם. ולכן רבי עקיבא לא "הציץ ומת" אלא "יצא בשלום" מן הפרדס.

והוא בחינת תורה ומצות, ו"בעל כרחך אתה הי"⁶⁶ להיות בתוך הגוף, להמשיך אור אין סוף ב"כלים מכלים שונים"⁶⁷.

השוב בא אחר הרצוא. והיינו, שגם לאחר התשוקה הגדולה לה' עד שהאדם רוצה לצאת מן הגוף, מתעוררת תנועה של שוב - לשוב אל הכלים ולהמשיך בהם אלקות.

ועל כך אמרו רז"ל "על כרחך אתה הי": למרות הרצון להתנתק מהגוף וממגבלות העולם כדי להכליל באלקות, האדם נדרש להיות בתוך הגוף, והתכלית בזה היא המשכת אלקות למטה.

וזו היא עבודת האדם בשוב - להכריח את עצמו לחזור מתנועת הרצוא ולהתעסק בהמשכת אלקות בכלי העולם הזה.

וזה היה ההפרש גם בן באותן ד' שנכנסו לפרדס, בן עזאי הציץ ומת ובן זומא הציץ ונפגע, רק רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום⁶⁸.

כי בן עזאי היה בבחינת רצוא דאהבה רבה הנ"ל, בבחינת כלות הנפש, ולא רצה להיות נשפל בבחינת שוב.

סדר עבודתו של בן עזאי היה תמיד בתנועה של רצוא והסתלקות למעלה, לצאת מהגבלות העולם, ולא רצה להעמיד את עצמו בגדרי הגוף והעולם הזה הגשמי.

לכך לא רצה לישא אשה, ואמר "אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים"⁶⁹.

60. שיר השירים ח, ו.

61. ישעיה מה, יח.

62. גיטין מא, ב: "לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה".

66. אבות פרק ד, כב.

67. על פי לשון הכתוב - אסתר א, ז.

68. חגיגה יד, ב.

69. יבמות סג, ב.

והיינו, שאצל רבי עקיבא היתה כניסתו לפרדס מלכתחילה "בשלום" ("נכנס בשלום") - במדידה ומזיגה בין הרצוא והשוב, ולכן גם "יצא בשלום".

מה שאין כן בן עזאי, ששרשו היה מבחינת תוהו ששם הוא בחינת שני קוין, כנ"ל בענין "ויחץ כו' לשני מחנות", לכך לא היתה התחברות הרצוא ושוב במזיגה נכונה, ו"הציץ ומת" כו' - התגברות הרצוא כו'.

"בן עזאי היה נשמתו מן עולם התוהו . . שאין נמצא שם קו האמצעי הממזג את ב' מדות חסד וגבורה במזג השוה, ואין שיעור לבחינת ההעלאת מ"ן, לכך 'הציץ ומת' ממש בכלות הנפש ממש, שאין נמזג ההעלאת מ"ן שלו במזג השוה. ומפני שלא נכנס במדת השלום, לכך לא יצא בשלום" (תקס"ה).

ולכן היה רבי עקיבא מקור כל התורה שבעל פה. כי "סתם משנה רבי מאיר, וסתם ספרא רבי יהודה כו', וכולהו אליבא דרבי עקיבא"⁶⁴.

והוא לפי שהתורה גם כן היא מבחינת התיקון, ויש בה התכללות ב' ההפכים דרצוא ושוב, כמו שכתוב⁶⁵ "מימינו אש דת למו כו'",

לבן היה גילוי התורה על ידי רבי עקיבא, שהיה בו בחינה זו כנ"ל.

התורה ניתנה מימינו של הקב"ה, בחינת חסד, ועם זה היא מכונה "אש" העולה

ליתר ביאור: גם ברכי עקיבא היתה בחינת רצוא, אך עם זה היתה בו גם בחינת שוב, וכפי ערך הרצוא כך היה השוב.

כי הנה, ענין הרצוא הוא העלאת מ"ן שעל ידה מתעוררת המשכת מ"ד בתורה ומצוות, בחינת שוב. וצריך שיהיו ההעלאה וההמשכה במזיגה נכונה, שאם הרצוא הוא בתגבורת גדולה צריכה להיות אחר כך הדגשה מיוחדת בענין השוב.

וזהו ביאור הלשון "נכנס בשלום ויצא בשלום"⁶³ - גם לאחר שנכנס ברצוא יצא בשוב.

וזהו "נכנס בשלום כו'", הוא בחינת קו האמצעי המייחד ומחבר את הב' קוין ימין ושמאל, שהם בחינת רצוא ושוב.

לכך היה העלאת מ"ן שלו - שהוא ענין שנכנס לפרדס - במדה ומזיגה נכונה בבחינת רצוא ושוב; ו"נכנס בשלום" בבחינת מ"ן, ו"יצא בשלום" בבחינת המשכת מ"ד, בחינת שוב.

"שלום" הוא כינוי לקו האמצעי, כי ענין השלום הוא חיבור שני דברים הפוכים, וכך קו האמצעי מחבר את שני הקוים ימין ושמאל (כנ"ל פרק ה).

וכן בעניננו: הרצוא הוא בקו השמאל, בחינת גבורה, כטבע האש לעלות מלמטה למעלה, ואילו השוב הוא בקו הימין, בחינת חסד, כטבע המים לרדת מלמעלה למטה. ועל ידי בחינת השלום שהוא קו האמצעי מתחברים הרצוא והשוב, כך שיהיו מתאימים "במדה ומזיגה נכונה" יחדיו.

64. סנהדרין פו, א: "סתם מתניתין רבי מאיר, סתם תוספתא רבי נחמיה, סתם ספרא רבי יהודה, סתם ספרי רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא" (ממה שלמדו מרבי עקיבא אמרום. רש"י).

65. ברכה לג, ב.

63. גרסתנו בגמרא "יצא בשלום", אבל גרסת העין יעקב (וכן הוא בירושלמי) "נכנס בשלום ויצא בשלום".

וזהו שכתוב ביעקב⁶⁷ "ויבא לו יין",
ופירש בזוהר⁶⁸ "דארמי מיא לגו חמרא".
על הנאמר בכתוב שיעקב הביא יין ליצחק,
נאמר בזוהר שיעקב מזג מים בתוך היין.

**כי יין הוא בחינת רצוא - גבורות ורשפי
אש ממטה למעלה, ויעקב "ארמי מיא" -
בחינת שוב.**

שתיית היין גורמת להסתלקות ויציאה
מן הכלים, וזו היתה עבודתו של יצחק -
קו הגבורה. ויעקב שענינו בחינת תפארת
המחבר חסד וגבורה, מזג מים בתוך היין,
היינו שתהיה מזיגה נכונה בין הרצוא והשוב,
שהרי טבע המים לרדת מלמעלה למטה,
בחינת שוב.

ולכן "ויבא לו יין כו" הוא בתרי טעמי⁶⁹,
שהוא התכללות הרצוא ושוב, מים ויין
כו'.

הטעם שבתיבת "לו" בכתוב הוא מרכא
כפולה, הנקרא גם "תרי טעמי", כי מאחר
שענין "ויבא לו יין" הוא התכללות שתי
בחינות, לכן יש בו שני טעמים על תיבה
אחת.

ולכן איתא דיעקב הוא "שלימו דאבהן"⁷⁰.
כי לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל⁷¹,
מפני שהיה אברהם מדת החסד הפשוט
בלא מזיגה, לכך נתפשט יותר מדאי עד
שאמר "לו ישמעאל כו"⁷².

למעלה, גבורה; וזאת כי התורה כוללת את
הרצוא והשוב יחד, בהיותה מבחינת התיקון.
ולכן גילויה בעולם היה על ידי רבי עקיבא,
שבחינתו היא בחינת התיקון.

[ועתה חוזר לכך שיעקב רצה להמשיך את
האור המקיף דתוהו באור הפנימי דתיקון,
ועל פי כל הנ"ל יבאר את הענין בעבודת
ה':]

ועתה יובן ענין כוונת יעקב לייחד ולהבר
המקיף דתוהו עם האורות וכלים דתיקון,
היינו שיהיה תמיד רצוא ושוב במזיגה
אחת, שלפי ערך הרצוא כן השוב.

דהיינו, שיהיה האהבה רבה ברשפי
אש ליפרד מן הפתילה כו', ואף על פי
כן יהיה אחר כך בחינת "שוב לאחד"⁶⁶
ו"בעל כרחך אתה חי" - להמשיך אור
אין סוף למטה דוקא בתורה ומצות⁶⁶.

והרי זה יחוד והתחברות המקיף דתוהו
עם כלים דתיקון.

ענין החיבור בין בחינת המקיף דתוהו
לאור הפנימי דתיקון הוא, שאכן תהיה
באדם בחינת רצוא עד שמשתוקק להסתלק
מן הגוף, אך אחר כך יעורר בו את בחינת
השוב - לשוב אל העולם הזה כדי להמשיך
בו אלקות על ידי קיום תורה ומצוות, שזהו
ענין הכלים דתיקון.

ושתי התנועות נדרשות: רצוא בלי שוב
אינו כפי הכוונה העליונה בבריאת העולם
וירידת נשמת האדם למטה, וגם שוב בלי
רצוא אינו כפי הכוונה העליונה, שהיא
להעלות את העולם ולקדשו על ידי תורה
ומצוות. ולכן צריכות להיות שתי התנועות,
תוך מזיגה נכונה ביניהן.

66. ספר יצירה פרק א משנה ה. תקוני זהר
בהקדמה ז, א.

67. תולדות כו, כה.

68. חלק ג קפט, א.

69. זהר שם.

70. זהר חלק א קמז, ב (סתרי תורה).

71. פסחים נו, א.

72. לך לך יז, יח.

עד שנותנת מקום לישמעאל, וכמו שביקש אברהם "לו ישמעאל יחיה לפניך".

וכן "יצחק יצא ממנו עשו", שזו היא הסתעפות של מדת הגבורה כאשר אינה ממוזגת בחסד.

אבל יעקב הוא "שלימו דאבהן", שלא יצאה ממנו פסולת אלא כל בניו כשרים. וזהו מצד בחינת התפארת, שהיא התכללות שתי המדות חסד וגבורה במזיגה נכונה.

ויצחק היה בבחינת גבורה כו'.

אבל יעקב הוא "שלימו דאבהן" - התכללות ההפכים רצוא ושוב כנ"ל.

אמרו רז"ל "אברהם יצא ממנו ישמעאל", והיינו שישמעאל הוא יציאה והסתעפות ממדת אברהם. כי מדתו של אברהם היא חסד בלבד, בלי מיזוג של מדת הגבורה, ובאופן כזה מדת החסד מתפשטת יותר מדי